Szakonyi Károly – Horváth Péter

Négykezes
az írás regénye, részlet

Válasz, reflexió, élőben

Bevallom, darabjaid közül a Hatodik napon*-t kedvelem a legjobban. Az ottani alakok szívközelibbek, mint a többiben; gyengéd, mégis pontos ecsetvonásokkal fested őket, történetük jószerivel csak önmagát szolgálja, igaz, ez áll legközelebb egyik kedvenc szerződ, Anton Pavlovics darabjaihoz és a te prózaírói „lelkületedhez" is. És ott van a darab mélyén egy hátborzongatóan erős felfedezés: eljön az idő, amikor az ember tehernek érzi a társakat, barátokat, sőt, saját, szeretett családját is, mert éppen más dolga van. Mindegy is, hogy mi az a dolog.*

Egy bevallottan édesapádról mintázott öregúr születésnapját ünnepli a család. Korábbi drámaíró éned persze belekorrigál a szívvel festett képbe, a családtagok szinte kivétel nélkül boldognak mutatják magukat, miközben nem egészen azok; foggal-körömmel ragaszkodnak a maguknak hazudott énképükhöz, és egy csak nyomokban létező valósághoz. Egyedül a váratlan vendég nem vesz részt a csalásban. A családtagok azt akarják hinni róla, hogy szerelmes a korábban sikertelen párkapcsolatokban vergődő, majd magára maradt nőrokonukba, mire a pasas (igaz, hogy „virágnyelven", de) közli velük, hogy szívesen kufircolt a nővel, de nem tervez közös jövőt vele, és esze ágában sincs feleségül venni. Eme erkölcstelen közlésén a család majd minden tagja felháborodik, egyiküknek sem volna bátorsága ilyesmit bevallani, még saját magának sem. Mert hová lenne a világ, csupa ilyen „gátlástalan" alak szaladgálna benne? Ők belakták már a saját gátlásaik által szűkre szabott életterüket. Megpróbálják ezt a nőrokonukat a papa nyakába varrni, költözzön az öreghez, viselje gondját, ez majd kitölti az életét, értelmet ad a mindennapjainak, és a papának is hasznára lesz, egyúttal ők kibújhatnak az apagondozás felelőssége alól. Látszólag mindenkit megnyugtat ez az erkölcsös és humánus megoldás, de a darab végén kiderül, az öreg köszöni szépen, de nem kér belőle.

Remek történet, szeretem.

A bemutató után Bessenyei Feri lakására mentünk még dumálni, és ott a Feri azt mondta: bocsássatok meg, elcsesztem a darabot. Nem tudom, hogy értette. Én azt hittem, örülni fog, hogy nem Dózsa Györgyöket kell játszania, hanem egy hézköznapi, emberi figurát alakíthat... közeli kontaktusban a többi szereplővel, de valahogy itt is egyedül maradt, mintha monodrámát játszana. Talán ezt érezte, erre gondolt. Amási Éva nagyon

helyes volt. Psota eltúlozta a maga szerepét, több nyíltszíni tapsot kapott, én mégse voltam oda érte.

Az olyan harsány színekkel rajzolt karakterek, mint az övé, gyakran csábítja túlzásra a színészeket. És a túlzás mindig tetszik a közönségnek. Szinetár mesélte nekem, hogy egy operettelőadás után egy néző lelkendezve dicsérte a színészeket, csak Latabárra tett bíráló megjegyzést: „Szegény Latyi annyira eltúlozta a figurát..." Szinetár azt felelte: „Asszonyom, az a dolga, hogy eltúlozza." Sok igazság rejlik Szinetár válaszában, legabbis ami az operettek játékmodorát illeti. A rendező dolga, hogy színészeit azon a játékmezsgyén tartsa, ami az adott darab előadásmódjához illik.

A Hatodik napon tele van remekül megfogott alakokkal, csak egy marad köztük íróilag kifejtetlen: éppen az író figurája, amit kétségtelenül magadról mintáztál. Róla szinte semmi nem derül ki, nem alakítója a történetnek, ártatlan rezonőr figura, voltaképpen ki is lehetne húzni a szerepét a darabból, a lényegen nem változtatna. Az ő alakjának megfogalmazásakor bizonyos elfogultság befolyásolt, valamiféle megengedés, nem vagy vele kapcsolatban kegyetlenül őszinte, mint a többi figurával. Itt is azt érzem, amit magammal kapcsolatban dalban szoktam kifejezni: odavagyok magamért, egyetlen egy szavamért, mosolyomért...

Az írót azért írtam bele, hogy éreztessem a látószöget.

Csakhogy ez a látószög nem elég világos, nem eleven, csúnyábban szólva: érdektelen. Mit kezdjünk egy olyan figurával, aki talán világosan látja a családi fénykép hamisságát, de ő maga semmit nem próbál tenni azért, hogy a képet korrigálja. Megelégszik azzal, hogy szemlélgesse. Nem drámai figura.

Ebben valószínűleg igazad van. Talán nem szakadtam el eléggé attól az érzemi kapcsolattól, ami a történet szereplőihez, így saját magamhoz is fűz.

Pedig érdekes a kérdés, amit vele kapcsolatban feltehet az ember: mit is jelent csupán tanúnak lenni, nem cselekvő alaknak. Ilyen ez az író. Beszéltünk arról, hogy melyikünk mennyit dolgozik. Az életünk nagyobbik részét az életből szinte kivonva, kivonódva, írással töltöttük.

Igen, kivonulva a világból. Nem volt nagy sikere egyébként az előadásnak, vagyis a darabnak. Hogy miért, nem tudom. Talán mást vártak tőlem. Úgy értem, mást várt a közönség. Én magam is úgy éreztem, hogy nem egészen az jött ki belőle, amit szerettem volna kihozni. Szóval, hogy elpazaroltam benne dolgokat.

Más kérdés, hogy a csehovi dramaturgia mennyire uptodate*; nyilván nem az, de mégis működik.*

Meg tudnád rendezni?

Igen.
Falak nélkül.
A Székely Gábor által rendezett Macskajáték díszlettervezője a zseniális Fehér Miklós volt. A hiteles enteriőrt ábrázoló színpadi teret nem határolták díszletfalak. Ez a megoldás valamiképpen kitágította a cselekmény téridejét, vagy mondjuk így: konkrét lakásbelsők helyett a „létbe" helyezte. Noha a fekete háttérfüggöny előtt megjelenő bútorzat konkrét és valódi volt, az, hogy a szobát nem határolták falak, folyton emlékeztette a nézőt a történet konkrétumokon fölüli jelentésére. Ilyesfajta térbe helyezném a Hatodik Napon-t. A szereplők nem ajtókon keresztül érkeznének és távoznának, hanem a „semmiből" jönnének és oda is térnének vissza. Azt hiszem, ez a színpadi megoldás mintegy kiemelné a történetet a hetvenes évek valóságából, és erősítené a bemutatott emberi játszmák általános jelentését.
A lepusztulóban lévő „házikó" láthatatlan falain kívüli kert így nem csak a Papa konkrét kertje volna, hanem a miénk*. A mindenkori. Ahogy a Shakespeare-előadások nagyrészében sincsen konkrétan megjelenített környezet. Ahogy eredetileg sem volt, a Globe színpadán.*

Verebes Pista szokta mondani, hogy szereti, megrendezné, de színész kell hozzá. Egyébként más darabjaimról is így van szó sokszor, találkozom egy rendezővel, diskurálunk, egyszer csak rátér valamelyik darabomra. Na, azt megrendezném… Aztán ennyi. Jó, hát persze, hogy tudom, hogyan van ez. Szóval benne lennék az elképzelésed szerinti megoldásban. Jut eszembe! Mándynak az író figurája nagyon tetszett. Ismételgette, hogy miket mondott a figura. Olyan neki való volt… Olyan elúszó… A tévében néha adják. Szerencsére van felvétel belőle.

Te soha nem írtál zenés darabot, ugye?

De igen. A hetvenes években Tóth Dezsőék[1] kitalálták, hogy legyen magyar musical. Az Írószövetségben volt a megbeszélés, álljon össze egy költő meg egy író. Gyurkoviccsal összeálltunk, jó, hát akkor vegyük fel a negyvenezer forintos előleget, és egye fene, írjunk egy musicalt. De hát mi a lófüttyöt csináljunk, hogyan kell musicalt írni? „Egyik jelenetet te írod, a másikat én!" – mondta a Tibor. „Jó – mondom –, de én is írok verseket."

[1] Tóth Dezső – kulturális miniszterhelyettes volt 1977 és 1985 között

Megegyeztünk, leutaztunk Szigligetre, az írók alkotóházába, és nekiláttunk. Persze többet ittunk a kocsmában, mint amennyit dolgoztunk volna. *Ki lesz a gyilkos*, ez lett a mű címe.

Azt találtuk ki, hogy... Volt az a francia színész, a Bourvill, talán emlékszel rá, kitűnő komikus volt, a *Három testőr*ben ő játszotta D'Artagnan szolgálóját, Planchet-t, aztán Luis de Funes-szel sok filmben... Na, mindegy. Kettévágtuk szegény Bourvill nevét, elneveztük egymást, egyikünk a Bour másik a Vill, két író, beköltöznek egy albérletbe, hogy musicalt írjanak. Ez lett a sztori alapja. Várkonyi mondta, elutazik két hétre, mire visszajön, legyünk meg. Na, a főbérlő zűrös családja bekerül az írók készülő művébe: a balhés családfő, az idős anyós, a borcsempész nagybácsi... Ezek a főbérlők valamin összevesznek; a két író ezt is beleírja a készülő darabba, és amit írnak, az visszahat az életre. A családfő fölbőszül ezen, pisztollyal hadonászik, közben jön a rendező, hogy hol a darab, ki lesz a gyilkos? Ilyesmi volt.

Na, Várkonyi hazajött, elvittük a nyaralójába a kéziratot, olvassa el. Elégedetten heverészve vártuk a házamban. (Van róla fénykép, Tibor hanyatt hever a kanapén.) Na, jött is nemsokára, fenyegetőn lobogtatta a paksamétát. „Ezt a szart mertétek ideadni nekem?!" (Erről is van fényép, a kapunk előtt.) De a Szurdi Miki aztán fölplankolta, Döme Zsolttal íratott hozzá zenét, és Kecskeméten bemutatta. Vass Éva meg Andorrai Péter játszottak benne... Szegény Gábor Miklós olvasta a kedvenc Wodehouse-át egy sarokban, és csak nézte, mi történik mellette... Voltak benne táncos lányok, egyiküket Illés Pista, aki éppen ott rendezett Kecskeméten, el is vette feleségül... Na, Gyurkoviccsal lementünk a premierre, beültünk a páholyba, egész előadás alatt befoguk a fülünket, túl friss volt még nekünk a rock-zene... Párszor lement az előadás, de azt a darabot egyikünk se vette fel a művei jegyzékébe.

Te viszont jegyzed a *Padlás*-t. Az is musical.

Félig mese, félig musical. Én adtam neki ezt a műfaji megnevezést. December kilencedikén fogja látni az egymilliomodik néző a Vígszínházban. Amikor csináltuk, senki nem gondolta volna, hogy ilyen szériát ér meg. Én szinte véletlenül kerültem az alkotócsapatba. Egy nap felhívott Marton Laci, a Víg igazgatója, kedvelt engem, főiskolásként játszottam nála, később olvasta a dolgaimat. Fölhívott azzal, hogy Presszer Pici és Sztevanovity Dusán írtak egy darabot, a zene remek, jók a dalszövegek, meg jó a sztori ötlete, de a szövegkönyv gyenge. Írjam át, hogy bemutatható legyen. Elvállaltam. Ez valamikor tavasszal volt. Megkaptam a kéziratot, néhány hét alatt átjavítottam, Laci elfogadta, rendben. Aztán felhívott augusztus elején, hogy a szövegkönyv nem olyan jó, mint az én akkor nemrég megjelent, si-

keres kisregényem[2]*, az Örömzene. Mondom, hogy lenne olyan jó, ha egyszer ne én csak átjavítottam, egy elképzelt szereposztás szerint a színészek szájához alakítottam a szöveget. Hát, hogy mégis, legyen ez olyan jó, mint a regényem. És visszaadta a szövegkönyvet azzal, hogy kétnaponként menjek be az igazgatói irodába, és olvassam fel az újra átfogalmazott jeleneteket. Ezzel a felolvasással nagyon megtalált. Mert egy gépelt kéziratot gond nélkül odaad az embert, de hogy felolvasni élőben, látni a hallgatóság arcát... Belebetegedtem volna, ha azt látom, hogy nem tetszik nekik. Eléggé átszabtam akkor a darabot, megtartva, persze az eredeti történetet, de kitaláltam bele egy csomó jópofa dolgot, például a szellemek előtörténetét. A Törpe a nyolcadik törpe lett, akit a hét másik a bányában felejtett, a Herceg nem merte megcsókolni Csipkerózsikát annak idején, a Kölyköt azért ítélték el, mert ő mondta ki, hogy a Király meztelen... Ilyeneket. Ezek aztán bekerültek a dalszövegekbe is, új dalokat is kértem Presszeréktől olyan helyekre, ahol kifejezetten megérett a „dalhelyzet"... Élveztem azt a munkát. Meglett a premier, nagy siker. Aztán csak néztük, már százszor elment, már kétszázszor, ötszázszor... Eltelt harminc év, és még mindig megy... Folyton megújuló szereposztással... És többször bejárta az ország összes vidéki színházát is.*

Tudod, én kamaszkoromban zenéltem. Gyenge kis beatzenekarom volt, irigyeltem is a nagyokat, így aztán nagy elégtétel és öröm, hogy jó pár év múlva velük dolgozhattam. Írtam zenés darabot Presszerrel és Dusánnal, Dés Lacival és az Omega besszgitáros zeneszerzőjével, Mihály Tomival, aki aztán mind a mai napig a legjobb barátom lett. Dolgoztam Selmeci Gyurival... Sok kiváló zenésszel.

De nem csak hajdani beatzenész voltom miatt kedvelem a zenés színházat. Gyerekkoromban nagyon sok operettet láttam... Ha a színházban megszólal a zene, valami kivédhetetlen dolog kezdődik a nézőtéren. Egyszeriben kinyílnak a szívek. Az enyém mindenképpen.

Darabok ide vagy oda, én azért alapvetően novellistának tartom magamat.

[2] Örömzene – regény, 1986